Yeni vatandaş bilimi projesi

Evcil-yaban çatışması

Ülkemizde hayvan hakları ihlalleri ve sokaklara terk edilen evcil hayvanların sayısı hızla artarken, EvcilXYaban adlı yeni bir vatandaş bilimi projesi madalyonun diğer yüzünü çeviriyor. Evcil hayvanların ve yaban hayatının çatışmasını EvcilXYaban ekibi, Atlas için kaleme aldı.

YAZI: GÖKÇE COŞKUN, ÖNDER CIRIK, DOÇ. DR. ESRA PER

Evcil hayvanların sokaklara terk edilmesi sadece bu canlıların yaşam koşullarını etkilemiyor, doğal döngüyü de zora sokuyor. Başta kedi ve köpekler olmak üzere evcil hayvanlar, şehirleşme ve insan etkisinin en bakir yerlere kadar ulaşmasıyla yaban hayatına ciddi zararlar vermeye başlamış durumda. Hatta sadece sahipsiz evcil hayvanlar değil, sahipli olanlar da kentsel ve doğal ekosistemlerdeki yabani türleri avlayarak popülasyon kaybına yol açıyor. Kediler park, bahçe gibi kentsel yeşil alanlarda özellikle kuşları, köpekler ise şehir çevresindeki ormanlık veya koruluk alanlarda daha çok memeli hayvanları avlıyor. Sahipleri, kedilerinin avladığı hayvanların kendileri için birer hediye olduğunu düşünseler de, bilimsel adıyla *Felis catus* aslında içgüdüsel olarak avlanıyor.

Bir diğer sorun da, sokaklara terk edilmiş evcil hayvanlara yeterli düzeyde tedavi ve aşılama yapılamadığı için bu canlıların birçok bulaşıcı hastalık taşıyabilmesi. Sadece kedi ve köpeklerde ağır seyreden bazı hastalıklar hayvanların acılar içinde ölümlerine sebep olurken, insanlar için de hayvandan bulaşan veba, tifüs, kuduz, uyuz gibi birçok zoonoz hastalık riski söz konusu.

İnsan etkisinin sonuçları: Ankara Gölbaşı'nda bir sığır leşiyle beslenen kedi. Doğadaki leşleri normalde tilki, akbaba, kurt gibi türler ortadan kaldırır. FOTOĞRAF: MELİH ÖZBEK

Bu ciddi sorunu araştırmak için bizler; Gazi Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Esra Per, uzman veteriner hekim Gökçe Coşkun ve kuş gözlemcisi Önder Cırık, "EvcilXYaban" adını verdiğimiz bir vatandaş bilimi çalışması başlattık. Ekim 2020'den bu yana, sosyal medya kanalıyla Türkiye'nin çeşitli yerlerinden evcil-yaban çatışmasını belgeleyen çok çarpıcı kayıtlar alıyoruz. Ormanlık alanlarda başıboş köpeklerin öldürdüğü geyik ve karaca yavruları ile kayalık dağ zirvelerinde bile sürü oluşturabilen köpeklerin kovaladığı yaban keçisi sürüleri çalışmanın önemini ortaya koyuyor. Evcil ve başıboş kedilerin ise kentsel ve doğal alanlarda gelincik, sincap, alasığırcık, benekli bülbül, bıldırcın kılavuzu, ebabil, karabaş martı, kızılgerdan, küçük kumru, maskeli ötleğen, öter ardıç, söğüt bülbülü, yalıçapkını, bukalemun, iri yeşil kertenkele ve küpeli yılan avladığını tespit ettik.

Yeterli veriye ulaştığımızda, çözüm önerilerimizi yerel yönetimler, ilgili bakanlıklar ve tüm paydaşlarla paylaşarak, farkındalık yaratmayı hedefliyoruz ●

Aladağlar'da terk edilmiş bir başıboş köpek, yüksek zirvelerde yaban keçilerinin yanı başında. FOTOĞRAF: CENGİZ KAYACILAR

Evcil-yaban çatışmasına dair gözlem formu doldurmak için karekodu okutun.

MİNİ SÖZLÜK

Evcil hayvanlar: İnsanlar tarafından en verimli, en uysal, en hızlı veya en iyi koku alan gibi özelliklerine göre yapay şekilde seçilmiş, çiftleştirilmiş, koruyup kollanarak günümüze ulaşmış, insana bağımlı hayvanlar.

Yaban hayvanları: Yaşamını insana bağımlı olarak sürdürmeyen, evrimsel bir süreç ve doğal seçilim sonucunda bugünlere gelmiş hayvanlar.

Yarı yabani hayvanlar: Evcilleştirme sürecinden geçmiş, ancak bir süre sonra insan ile bağlantısı kesilip kendi kendilerine doğada yaşamaya başlamış hayvanlar.

Başıboş hayvanlar: İnsanlar tarafından genellikle kentsel, bazen de doğal alanlara terk edilmiş, özünde evcil hayvanlar.

SİZ DE KATKI VERMEK İSTER MİSİNİZ?

EvcilXYaban ekibini ***twitter.com/Evcilxy*** adresinden takip edebilir, ayrıca sahipli veya sahipsiz bir kedi ya da köpeğin yabani bir canlıyı avladığını/yaraladığını görürseniz Twitter üzerinden #evcilxyaban etiketi ile paylaşımda bulunarak çalışmaya katkıda bulunabilirsiniz.

İstanbul Zekeriyaköy'de bir gölette, bir yalıçapkını kedinin avı olmuş. FOTOĞRAF: BORA ŞAHİN